

**УСВОЯВАНЕ НА МУЗИКАЛНИ ТЕОРЕТИЧНИ ЗНАНИЯ В
ПРОГРАМНА СРЕДА**

Милен Вълчев Димитров

**ACQUISITION OF MUSIC THEORETICAL KNOWLEDGE IN
A SOFTWARE ENVIRONMENT**

Milen Valchev Dimitrov

Abstract: Expanding the scope and application of modern technologies in pedagogical practice is an actual problem, significant for the Bulgarian education system. The article presents part of a scientific study that aims to investigate the extent of their use in the school system during the period 2009-2013.

Key words: digital literacy computer technology, software, music

Теоретична обосновка

Компютърните технологии са трайно позиционирани във всяка човешка дейност, а в педагогическата практика се мултиплицират разнообразни техни функционални интерпретации. На всички образователни нива се използва компютърен софтуер, с цел да се улесни ученето, и това продуцира значим обучителен ефект. Факт е, че възможностите на съвременните програмни продукти се увеличават паралелно с напредъка в научно-техническата сфера и са пряко зависими от новостите в областта на компютърните науки и програмирането. Тази динамика изисква своевременна реакция, насочва конкретни преподавателски и научни интереси към наблюдение и анализ на формите и приложението на технологии в образованието. В ползрението на изследователите трайно са позиционирани: полезността за качеството на обучение и повишаването на успеваемостта по музикалните учебни дисциплини, осъществени във високотехнологична среда. Програмният софтуер е едно от най-популярните средства за пълноценно реализиране на интензивно, гъвкаво и приспособимо обучение в среда, в която доминират знание, изкуство и технологии. Той е незаменим помощник в обучението, а умението за работа с музикални програмни продукти

се припознава в учителските и научни среди като неразделна част от професионалната компетентност на педагога (Dimitrov, 2020).

Още през далечната 1995 година P. Gilster въвежда в употреба понятието „дигитална грамотност“, определяйки я като „способност за разбиране и използване на информация, в множество формати от широк спектър от източници, когато е представена чрез компютри“ (Gilster, 1997). Разбираемо е, че това определение е твърде обобщено и се отнася към определена концепция. Неговата широкообхватност се свързва с функционалното използване на компютърна техника за представяне на информация. Авторът започва професионалната си кариера като учен и преподавател по средновековен английски и история, след това работи като авиатор. Той разказва, че интересът му към технологиите е започнал, когато е закупил компютър заради текстообработваща програма. Този интерес е нараснал, докато пише книги, за да помогне на другите да овладеят новата среда. Препоръчва предоставянето на персонални компютри на всички учители (Carolyn, 1997).

Извън постоянната полемика по точното дефиниране на понятието е необходимо да се направи уточнението, че в определен времеви период на технологично развитие се предизвикват нови трансформации и смислови варианти в разбирането за дигиталната грамотност.

Един конкретен пример за това е извадка от публикуван изследователски брифинг за технологично обучение по програмата за изследване на преподаването и ученето, отпечатан през 2010 година. Впечатляващо със своята обобщеност е следното определение: „Постоянно променящи се практики, чрез които хората правят проследими значения, използвайки цифрови технологии“ (Gillen, Barton, 2010, p. 9).

Следователно може да се приеме, че перманентното обогатяване на схващането за дигитална грамотност се дължи на многомерната ѝ структура от постоянно разширяващи се групи от знания и умения, които се включват в нея. Очертаният широк диапазон, който цифровите технологии прави възможен, обуславя следното заключение:

Дигиталната грамотност е способността за ефективна работа с устройства за създаване, събиране, съхраняване на информация, и оперативна готовност за трансфер на ресурси в дигитално свързана работна среда.

Една утилитарна част от тази грамотност се изгражда в обучението с музикални компютърни технологии, приоритетно заело своята трайна позиция в академичната подготовка на студенти от Педагогически факултет на Тракийския университет.

Придобитите от обучаемите дигитални компетентности се отличават със следните по-значими характеристики:

- операционална готовност за *преносимост и гъвкавост на уменията за работа с музикални програмни продукти*;
- подготвеност за реализация на различни *трансформации и пренос* на разработените проекти в различна програмна среда;
- умение за *съотнасяне и използване* на готовите продукти в различни контексти, съобразно потребностите на педагогическата практика.

Постигнатите резултати от академичната подготовка изцяло кореспондират с процесите по дигитализация и са в пълен синхрон със съвременните тенденции в образованието.

На национално равнище са разработени редица референтни рамки и стратегически документи, отнасящи се до аспектите на компютърната и дигитална грамотност и компетентности.

Още през 2005 г. в България е приета Национална стратегия за въвеждане на ИКТ в българските училища, в която се посочва като основна цел: „Ефективно използване на съвременните информационни и мрежови технологии за повишаване качеството на образованието, обогатяване на учебното съдържание и въвеждане на иновационни образователни технологии и методи в учебния процес“. В продължение се уточнява, че очакваните резултати са в съответствие с изискванията за педагогическото използване на технологиите. Този документ е с валидност до края на 2008 година (МОН, 2005).

Като естествено продължение през 2014 година е приета нова Стратегия за ефективно прилагане на информационни и комуникационни технологии в образованието и науката на Република България, валидна до 2020 година. Текстовете в документа фокусират общественото внимание върху потенциала на информационните и комуникационни технологии за развитието на нацията и обществото. Мисия на стратегията е: „цялостна модернизация и трансформация на сферите на образованието и науката чрез средствата на ИКТ и постигане на измерими и убедителни стойности на индикатори за подобряване на качеството

на образователната и научна дейност в страната, вследствие на нейната реализация“ (МОН, 2014).

През един от етапите за изпълнение на стратегията (2018-2020 г.) е предвидено създаването на единна образователна среда, виртуални класни стаи и лаборатории, преминаване към електронни учебници по всички предмети.

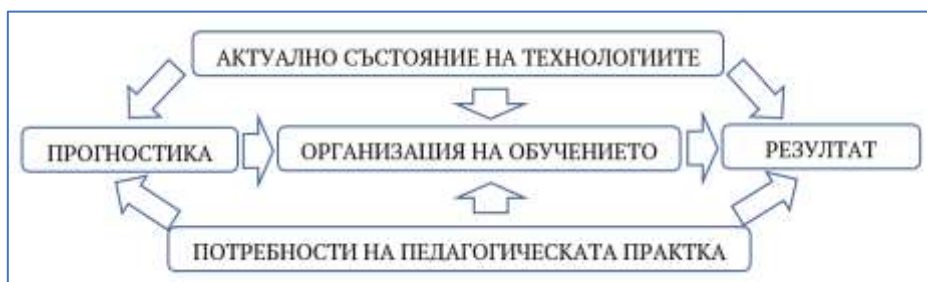
Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България, валидна за периода 2021-2030 година, посочва в трета приоритетната област „Мотивирани и креативни учители“, цел 3.2. *Развитие на компетентностите в съответствие с променящата се роля на учителя.*

Значими за настоящото изследване са следните текстове, налични в документа:

- развитие на дигиталните компетентности на педагогическите специалисти за прилагане на новите технологии, за облачни ИКТ услуги, за иновативни дигитални методи за преподаване, за интегриране на дигиталната медийна грамотност в обучението по всички учебни предмети и др.;

- признаване на създадените от педагогическите специалисти отворени образователни ресурси като професионална или академична заслуга (МОН, Стратегически документи).

Педагогическата реализация на подобен технологичен тип организация на учене, в която изразително присъстват компютърните технологии, притежава прогностичен и резултативен компонент. Следва да се направи уточнението, че върху тях оказват значимо въздействие актуалното състояние на технологиите и потребностите на педагогическата практика.

Фигура 1. Организация на обучението

Обучението по музика в българското образователно пространство се основава на развиване на комплекс от способности,

съставни на музикалността. Това е процес, който се характеризира с продължителност и систематичност. В основата му са поставени дейности по активното развитие на музикалния слух, натрупване на музикално-слухов опит, разширяване на музикалната памет и въображение, развитие на музикалните способности. Осъществява се с различни подходи, но при всички тях присъстват основните музикални дейности:

- слушане и възприемане на музика;
- изпълнение – пеене, свирене, ритмика;
- творчество.

С усъвършенстването на технологиите, които се трансферират в образователното пространство, начините и средствата за постигане на основните цели приемат нови метаморфни измерения, основаващи се на специализирания музикален хардуер, софтуер и високите технологии. Всеки педагог, разполагащ със свободен избор на подход за работа, има възможност ефективно да приложи дигиталната си компетентност в обучението.

По такъв начин, с използване на осъвременени методи, медийна информация и технологични средства, часът по музика в съвременното училище е интригуващ за сетивата и интелекта. Това не означава отклонения от фиксираните нормативни параметри, нито отчуждаване и пренебрегване на традиционните подходи и добри практики в обучението, а умелото им съчетаване с възможностите на технологичните средства.

Как се случва преходът към въвеждане на съвременните технологии в учебния процес? Има ли вероятност за частичен неуспех и разочарование?

Отговорите са сравнително лесни. Същевременно с това относителни и трудни в многозначността си.

Промяната е неизбежна, съобразно нарастващата необходимост да се посрещнат потребностите в образователната сфера, свързани с постигането на синхрон между бързо развиващата се технологична среда, очакваните резултати от обучението и осъвременяване на процесите в педагогическата практика. Значимостта на темата се основава на обстоятелството, че в педагогическата реалност се наблюдава забавена реакция към потребностите на съвременния училищен процес.

Образователната система е консервативна, реагира с известно закъснение на усъвършенстването на технологиите и внедряването им в различните области на човешкия живот. Очевидно тази

латентност е една от причините за появяваща се празнина, която поставя разграничителна линия между субектите в обучението.

Статията описва проучване, което е *първи етап* на по-широкообхватно изследване, свързано с *прилагането на компютърни и информационни технологии в часовете по музика* в начален етап на основната образователна степен. Основната изследователска цел е:

– да се представи панорама на интегрираните технологизирани практики в обучението;

– да се проследи еволюционната им фаза на разрастване;

– да се очертае линейна диаграма на употребата им през годините.

Фигура 2. Времева диаграма на изследването

Извън ползрението на настоящото проучване остава тезата, че обучението в часовете по музика може да бъде изчерпателно и пълноценно само и единствено с употребата на технологии.

Методология и дизайн на изследването

Без претенции за изчерпателност и всеобхватност, проучването е ограничено регионално и времево. Събраната информация е анонимна и се използва само за научни цели. Анализът на резултатите *не определя нивото на дигитална компетентност на преподавателите*, а се концентрира върху аналитично-обзорната значимост на изразеното от студентите мнение за това: *дали е присъствала /или не/ употребата на технологии* по време на тяхното обучение по музика в началния етап на основната образователна степен.

За регистриране на наличието и честотата на използване са приложени индикатори в три области на допитване:

– техническа и апаратна обезпеченост;

– учебни ресурси;

– интегриране на дигитални технологии в учебния процес.

За яснота и последователност на изложението е наложително да се направи пояснението, че така направеното широко очертаване

на изследователските граници включва индикатори, отнасящи се до използването на:

– музикален софтуер (Midi и Audio технологии) – в часовете по музика;

– употребата на музикални и информационни ресурси, налични в интернет;

– представянето на учебна информация във вид на компютърно онагледени и озвучени материали;

– работа с налични електронни учебници, книги, енциклопедии и др.;

– прилагането на онлайн платформи, звукови и нотни тренажори, други приложения за решаване на музикални задачи.

По всеки един от тях респондентите изразяват отношението си, а допълнителните разяснения и коментари по отговорите записват в специално разработен формуляр.

Контингент и инструментариум

Респондентите са 117 на брой и са постъпили в Педагогическия факултет на Тракийския университет – Стара Загора през 2022 година.

За постигането на целта на проучването се използва частично стандартизирана анкета, разработена в платформата на Тракийски електронен университет. В нея са включени въпроси, които предварително са формулирани и структурирани в определена последователност. От участниците се изисква да записват уточнения по отговорите си в бланка за обратна връзка. Сравнителният анализ на относителни дялове и обобщените резултати се представят в проценти и брой отговори. Изводите и обобщенията се базират само в контекста на проведеното проучване.

Представяне на обобщените резултати

В анкетната карта са използвани въпроси филтри, с които се конкретизира разпределението на респондентите по година на раждане, местоживеење, полова принадлежност, форма на обучение. Представените резултати са съобразени със *Закона за защита на личните данни*. Информацията изключва евентуална идентификация на конкретен респондент.

Систематизираните данни са онагледени в следващата таблична форма.

Таблица 1.

Разпределение на респондентите

Общ брой	Форма на обучение	По година на раждане	По регион /завършване 1-4 клас/	Трудова заетост Да/Не
117	55 редовно 62 задочно	2002г. - 92 Други години - 25	Област Ст. Загора – 48 Област Хасково – 16 Област Сливен – 13 Област Ямбол – 11 Други – 29	Да 20 / Не 35 Да 50 / Не 12

За подобряване чистотата на изследването и повишаване на степента на валидност отговорите на респондентите, родени след 2002 г., не се представят в обобщените резултати. Двама участници в проучването са завършили основното си образование извън границите на Република България. Поради това броят на респондентите е редуциран.

Фигура 3. Период на проучване - времева диаграма

Участниците в проучването, обучавани в начален етап (1–4 клас) на основната образователна степен от 2009 до 2012 година, са 90 на брой. От тях 34 (37,8 %) са завършили четвърти клас в малки населени места, а 59 (62,2 %) – в градове.

Фигура. 4. Регионално разпределение на проучването

Получените отговори на първата група от въпроси, свързани с техническа и апаратна обезпеченост, са представени по брой и в процентно съотношение.

Посочете апаратно/и устройство/а, което учителите са използвали в обучението Ви по музика в 1-4 клас?

Не е изненадващ фактът, че доминират отговори, които посочват използването на касетофон (72 отг. 80,0%) и магнетофон (12 отг. 45,6%) в обучението по музика през времето от 2009 до 2012 година. По това време дигиталните технологии вече масово са навлезли в ежедневието на хората, но в образователната сфера се забелязва забавяне на този процес. Предизвикващи истинска изненада са отговорите за отсъствие на всякакъв вид техника в обучението по музика. За съжаление техният брой (15 отг. 16,7%) не е незначителен.

Фигура. 5. Апаратни средства

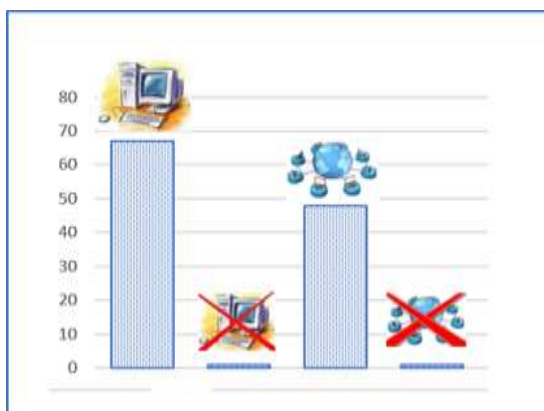
В разработената форма за коментар са записани студентски мнения, които отбелязват, че учителите с дългогодишен професионален стаж предпочитат да не използват апаратни средства и технологии в преподаването.

По време на обучението Ви в 1–4 клас Вашето училище беше ли оборудвано с компютри?

Респондентите потвърждават наличие на компютри в училищата (62 отг. 68,9%), но в бланката за обратна връзка конкретизират, че техниката (през 2009–2012г.) се инсталира само в специализирани кабинети. Не са регистрирани утвърдителни отговори за оборудване – мултимедийните прожектори, интерактивните дъски, сензорните екрани. Очертаните цели в Националната стратегия за въвеждане на ИКТ в българските училища, валидна до 2008 година, са частично постигнати. Частично, защото технологизирането на училищата е наложително, но не е достатъчно условие, за да се превърнат в интерактивни и модерни учебни заведения.

По това време имаште ли домашен компютър?

По данни на проучването (67 отг. 74,4%) от анкетираните имат компютър в домовете си през периода 2009–2012 година. От тях (24 отг. 35,8%) посочват, че домашните им компютри са използвани от родителите само за текстообработка, електронни таблици, презентации. За тези респонденти достъпът до домашен компютър е бил ограничен.

Фигура. 6. Домашни компютри, свързаност с интернет

Студентите посочват (48 отг. 53,3%) свързани с интернет домашни компютри и портативни устройства.

Посочете, забелязали ли сте интегриране на компютърни и информационни технологии в учебния процес.

От получените данни става ясно, че в този период (2009–2012г.) учителите не са използвали технологии в учебния процес. Една незначителна част от отговорилите (7 отг. 7,8%) твърдят, че са виждали Power Point презентация в обучението си от 1 до 4 клас. На въпрос, свързан с използването на информационни ресурси, онлайн платформи, приложения и други мрежови технологии в часовете по музика, *няма регистрирани положителни отговори.*

Не са получени утвърдителни отговори, които регистрират интегриране на следните технологии в обучението по музика в 1–4 клас през 2009–2012г.:

– онагледяване и използване на звукови модели, разработени с музикален софтуер (Midi и Audio технологии);

– употреба на музикални и информационни ресурси, налични в интернет;

– представяне на учебна информация във вид на компютърно онагледени и озвучени материали;

– работа с налични електронни книги, енциклопедии и др.;

– включване на онлайн платформи, звукови и нотни тренажори, други приложения за решаване на музикални задачи.

Голяма част от участващите в първата фаза на изследването студенти споделят, че не си спомнят нищо за нотното оgramотвяване (75 отг. 83,3%), което според действащата в периода (2009–2012г.) учебна програма по музика за трети клас: „трябва да се осъществи чрез художествени музикални примери и със забавни и приятни за учениците форми на работа“ (МОН, Архив на учебни програми).

Заклучение

Събраните данни от проучването очертават нулева резултатност по индикаторите, отчитащи използването на технологии в обучението по музика в началния етап на основната образователна степен. Въпреки че компютъризацията на училищната система е факт от 2005 година, педагогическото използване на технологии по предметни области, извън обучението по ИТ, е на ниско равнище. Не случайно в *Резолюция на*

Европейския парламент от 2008 г. относно подобряване на качеството на подготовката на учителите е отбелязано: „Подчертава, че учителите трябва да бъдат по-добре подготвени, за да посрещнат множеството нови изисквания ... да се осигури съобразено със съвременните изисквания познаване на последните технологични достижения и техните приложения в образованието, както и да се осигури това учителите да притежават необходимите умения и да се възползват от тях в класната стая“ (Резолюция на Европейския парламент, 2008).

В комплекса от знания, умения и компетенции, които съвременните учители в начален етап на основната образователна степен притежават, неотменно присъстват дигиталната грамотност и опита за работа с програмни продукти. Тези ценни придобивки се мултиплицират в образователен контекст и обуславят добавената стойност, която оформя професионалния профил на началния учител.

ЛИТЕРАТУРА

- Димитров, М.** (2020). *Музикално-компютърните технологии в професионалната компетентност на педагога*. Стара Загора: Кота.
- Европейски парламент** (н.д.). Резолюция на Европейския парламент от 23 септември 2008 г. относно подобряване на качеството. Извлечено от Европейския парламент: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2008-0422_BG.html
- МОН.** (01 03 2005 г.). *Национална стратегия за въвеждане на ИКТ в българските училища*. Извлечено от Портал за обществени консултации на Министерски съвет: <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=398>
- МОН.** (02 07 2014 г.). *Стратегически документи* . Извлечено от Портал за обществени консултации, Министерски съвет.
- МОН.** (н.д.). *Архив на учебни програми*. Извлечено от Министерството на образованието и науката: <https://web.mon.bg/bg/1688>
- МОН.** (н.д.). *Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищно възпитание и подготовка (2006*

- 2015 г.). Извлечено от МОН:
<https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=393>
МОН. (н.д.). *Стратегически документи*. Извлечено от Портал за
обществени консултации, Министерски съвет:
<https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1399>
- Gillen, J, Barton, D.** (2010). *Digital Literacies. Research briefing for the TLRP-TEL (Teaching and Learning Research Programme - Technology Enhanced Learning)*. London: Knowledge Lab, Institute of Education.
- Gilster, P.** (1997). *Digital Literacy*. New York: Wiley.
- Carolin, R.** (1997). *A New Digital Literacy: A Conversation with Paul Gilster*. Извлечено от ASCD: <https://www.ascd.org/el/articles/a-new-digital-literacy-a-conversation-with-paul-gilster>

REFERENCES

- Carolin, R.** (1997). *A New Digital Literacy: A Conversation with Paul Gilster*. Извлечено от ASCD: <https://www.ascd.org/el/articles/a-new-digital-literacy-a-conversation-with-paul-gilster>
- Dimitrov, M.** (2020). *Muzikalno-kompyutarnite tehnologii v profesionalnata kompetentnost na pedagoga*. Stara Zagora: Kota.
- Evropeyski parlament** (n.d.). Rezolyutsia na Evropeyskia parlament ot 23 septemvri 2008 g. относно подобряване на качеството. Извлечено от Evropeyskia parlament:
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2008-0422_BG.html
- Gillen, J, Barton, D.** (2010). *Digital Literacies. Research briefing for the TLRP-TEL (Teaching and Learning Research Programme - Technology Enhanced Learning)*. London .: Knowledge Lab, Institute of Education.
- Gilster, P.** (1997). *Digital Literacy*. New York: Wiley.
- МОН.** (01 03 2005 г.). *Natsionalna strategia za vavezhdane na IKT v balgarskite uchilishta*. Извлечено от Portal za obshtestveni konsultatsii na Ministerski savet:
<https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=398>
- МОН.** (02 07 2014 г.). Strategicheski dokumenti . Извлечено от Portal za obshtestveni konsultatsii, Ministerski savet.
- МОН.** (n.d.). *Arhiv na uchebni programi*. Извлечено от Ministerstvoto na obrazovaniето i naukata: <https://web.mon.bg/bg/1688>
- МОН.** (n.d.). *Natsionalnata programa za razvitie na uchilishtnoto obrazovanie i preduchilishtno vazpitanie i podgotovka (2006 – 2015 г.)*. Извлечено

ot
<https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=393> MON:
MON. (n.d.). *Strategicheski dokumenti*. Izvlecheno ot Portal za obshtestveni konsultatsii, Ministerski savet:
<https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1399>

Author Info:

Assoc. Prof. Milen Valchev Dimitrov, PhD
Faculty of Education
Trakia University – Stara Zagora, Bulgaria
e-mail: milen.dimitrov@trakia-uni.bg